

Berettiget

ulvefryk

FARLIG? Ulvens tilbakekomst til Norge har forårsaket mange konflikter. Men er ulvefrykten berettiget? (Foto: Bjørn-Owe Holmberg/Samfoto. Bildet er tatt under kontrollerte forhold.)

Få ville dyr har vært omspunnet av myter i samme grad som ulven. Etter at ulven fikk nytt fotfeste på norsk jord, har ulvedebatten gått for fullt i det ganske land. At ulven er farlig for sauer, bikkjer og husdyr, er udiskutabelt. Men er den farlig for mennesker? Forskere ved Norsk institutt for naturforskning (NINA) har forsøkt å besvare spørsmålet en gang for alle.

Lyden av ulvehyl en kald vinternatt framkaller ulike reaksjoner hos forskjellige mennesker. For enkelte er det kun en del av skogens naturlige lyder og ikke merkelig i seg selv. For andre symboliserer ulvens hyl estetiske og kanskje romantiske verdier tilknyttet villmark eller skjønnhet. For jegere rundt om i verden som driver lovlig jakt på ulv, representerer lyden spennende jaktopplevelser. Men mange blir redde eller engstelige når de hører ulvehyl, spesielt i områder der ulven har vært fraværende lenge. I løpet av den perioden ulven har vært borte fra et område, er folk etter hvert blitt uvant med arten, og de har glemt hvordan de kan leve i sameksistens med ulven. Da er det lett for fantasien å løpe løpsk.

Utryddet

I likhet med de fleste land i vest- og nord-Europa greide Norge å utrydde sine ulver på 1800-tallet og tidlig på 1900-tallet – ved å bruke alle mulige midler. Jakt, fangst, gift og skuddpremieordninger var viktige virkemidler i denne prosessen. Da ulven ble fredet i 1971, var den totalt utryddet i Norge. Antagelig var det få ulver igjen også i Sverige på dette tidspunktet. Ved hjelp av noen få ulver som fant veien til Skandinavia via Finland, har bestanden økt til godt over 100 individer i begge land, med hovedtyngden i Sverige.

Disse ulvene lever i skogområder der også mennesker bor, driver landbruk, jakter og arbeider. Tilbakekomsten forårsaket et bredt spekter av konflikter. Selv om mye fokus er blitt rettet mot skader ulv volder mot husdyr og jakthunder, er det åpenbart at frykt har spredd seg blant folk som bor i ulveområdene. Mange foreldre har sluttet å la sine barn leke i skogen eller gå til skolen.

De som bor i ulveområdene, har ikke hatt tillit til forskere, forvaltere og naturvernere som har forsøkt å få folk til å tro at ulver ikke er farlige. Den berømte amerikanske ulveeksperten David Mech er blitt mye sitert i denne forbindelse: «Det finnes ingen dokumenterte tilfeller der en frisk ulv har drept et menneske i Nord-Amerika i det 20. århundre». Men slike utsagn hadde den motsatte effekt – det oppsto heller en kunnskapskonflikt mellom såkalte «eksperter» på den ene siden og bygdefolk på den andre.

Omstridt tema

I 2001 fikk Norsk institutt for naturforskning (NINA) i oppdrag av Miljøverndepartementet å gjøre en utredning om ulveangrep på mennesker. Ideen var å gjennomgå all tilgjengelig informasjon og vurdere den reelle risikoen assosiert med ulver. Vi håpet at dette arbeidet en gang for alle ville gi svar på dette omstridte temaet. Vi finkjemmet den økologiske, medisinske, dyremedisinske og historiske litteraturen, og kontaktet et bredt utvalg av kunnskapsrike

Av JOHN LINNELL og SCOTT BRAINERD

FORSKERE: Scott Brainerd (øverst) arbeider som viltforsker ved Norsk institutt for naturforvaltning (NINA), og har blant annet medvirket i SKANDULV-prosjektet. John Linnell arbeider som seniorforsker ved NINA, og forsker på rådyr, gaupe, konflikter med store rovdyr samt fjellrev. Begge står bak forskningsrapporten «Frykten for ulven». (Foto av Brainerd: Thor Olav Moen. Linnell: Svein Nic. Norberg)

ULVESKREKK: Denne skrekkevise er hentet fra et fransk litografi fra 1839. (Fra boka «Le peur du loup» av G. Carbone, 1991)

personer med forskjellig bakgrunn. Resultatet av årets arbeid var en god oversikt over situasjonen i Nord-Amerika, Europa, og Asia over de siste 500 år.

Så hva ble konklusjonen? Vi kunne for så vidt ikke motbeviser Mechs kategoriske påstand, men likevel fant vi «plenty» av tilfeller der ulver, både friske og syke, hadde angrepet og drept mennesker mange steder i Europa og Asia. Vi fant til og med tilfeller der mennesker var blitt sterkt skadet av ulver også i Nord-Amerika.

Her kan det nevnes at et godt dokumentert angrep på en guttunge i Alaska i 2000, førte til at en ulveforsker som var ansatt i Alaska Department of Fish and Game, gjennomførte en lignende undersøkelse omtrent samti-

dig som oss. Han har også funnet flere oppsiktsvekkende tilfeller av ulveangrep på mennesker «over there», selv om ingen dødsfall er dokumentert med sikkerhet.

De mest dramatiske tilfellene var assosiert med rabies, eller hundegalskap. Rabide dyr, inklusive ulver, er nokså vanlig og kjent blant folk som lever i Øst-Europa den dag i dag. Men i mesteparten av Europa finnes det ikke rabies, og sykdommen har aldri vært dokumentert i Norge eller Sverige.

De gamle historiene om rabide ulver er meget oppsiktsvekkende: En ulv kunne løpe gjennom et tettsted og angripe både folk og fe før den løp videre til neste bygd, om ingen klarte å ta livet av den. I kjølvannet av slike angrep kunne opp til 30–40 mennesker og tilsvarende antall dyr bli smittet med rabies. I gamle dager var rabies hundre prosent dødelig, og selv i dag må sykdommen behandles på en tidlig stadium om den smittede personen skal ha en sjanse til å overleve.

Rabide ulver kunne være meget voldsomme i sine angrep, og mange mennesker har også dødd direkte av skadene påført dem av rabide ulver. Det som er bemerkelsesverdig, er at historiene om slike angrep har vært svært like gjennom de siste 400 årene, enten de stammer fra Tyskland i det 16. århundre, Frankrike i det 18. århundre, eller Kina, Russland, Iran eller India i den 20. århundre.

I årene før det fantes en effektiv vaksine mot sykdommen, må tanken på rabide ulver ha vært spesielt skremmende. Det er derfor lett å forstå hvor vår ned- arvede kulturelle frykt for ulven stammer fra. I dagens

Vitenskap og folkevett

I januar 2002 ble den såkalte ulvefryktrapporten offentliggjort i den norske media. Linnell og Brainerds resultater og konklusjoner ble presentert og publisert av norske aviser og elektronisk media. Forskerne forventet en mediestorm, men reaksjonen uteble. Debatten om ulvens påståtte farlighet ble lagt død. Enkelte rovviltmotstandere var meget fornøyde, enkelte ulvevenner mindre fornøyde, men i det store og det hele ble

det ingen stor debatt vedrørende ulvens farlighet etter at rapporten ble framlagt.

Oppfatninger blant vanlige folk – eller «grasrota» – om at ulver kan være farlige, fikk et visst vitenskape- lig medhold. Mange som bor i ulveområder, har opplevd nærgående ulver, og bekymringene er reelle nok, selv om forskerne ikke har noen bevis på at ulver har angrepet mennesker i Skandinavia i de siste årene. Skillet mellom «forskerviten» og «folkevett» er dermed blitt mindre. Før denne rapporten ble publisert, var skillet mellom såkalt

«vitenskap» – som mange mistenker har skjulte, verne- messige hensikter – og folkevett så stort at det ble tilløp til hysteri.

Når man ser på dette fenomenet på en rasjonell måte, tolker antagelig de fleste forskernes budskap slik: Ulver er ikke ufarlige, men ikke farlige heller... Med andre ord: Tidligere var det så pass mye desinformasjon og bastante påstander fra begge sider at selve usikker- heten rundt ulvens farlighet var mer skremmende enn sannheten.

Mye av konflikten om ulvens farlighet har dreid seg om mytene rundt ulven, og ikke om ulven i seg selv. For bygdefolk er ulven blitt et symbol på myndighetenes overtramp – et symbol på konflikter med hensyn til natur, kunnskapsformer og verdier.

Men ulver er jo bare ulver. De er som alle andre ville dyr, og er verken onde eller snille. Ulver vil bare være som ulver flest, og gjøre ting som er naturlig for ulver å gjøre. Som å hyle i måneskinnet innimellom.

IKKE REDD: I Langedrag Naturpark kan barn møte ulver i trygge omgivelser. (Foto: Scanpix)

Europa er slike angrep meget sjeldne, selv om enkelte hendelser fortsatt blir dokumentert. I Latvia, f.eks., har flere mennesker blitt angrepet av rabide ulver de siste årene. Heldigvis blir dødsfall som regel avverget takket være rask og effektiv medisinsk behandling.

Vi fant også tilfeller der mennesker ble angrepet og drept av ulver som ikke var rabies-smittet. I mange tilfeller så det ut som ulven eller ulvene betraktet mennesker som byttedyr. Det skjedde flere episoder i samme område over en begrenset periode, noe som indikerte en spesialisert atferd hos én eller flere ulver lokalt.

Vi fant bevis for slike «predasjonsangrep» fra det 18. og 19. århundre fra mange steder i Europa, inklusive Estland, Nederland, Italia, Frankrike, Sverige, Finland og Norge. I det 20. århundre har vi derimot funnet veldig få dokumenterte predasjonsangrep. De eneste vi fant, var fra Russland etter den 2. verdenskrig og fra Spania for 30–40 år siden. Predasjonsangrepene hadde fellestrekk som skilte dem svært fra rabies-angrepene. Her var ofrene nesten utelukkende barn som ble drept enkeltvis, med flere dagers mellomrom. I mange tilfeller ble disse også fortært.

Ulvedrepte barn i India

Det ville være nokså lett å se bort fra slike kontroversielle tilfeller, om det ikke hadde vært for nyere tilfeller fra India. I de siste 20 årene har det vært flere meget godt dokumenterte episoder der ulver har angrepet og drept barn i midt-India. Disse angrepene har vært undersøkt av forskere (både indiske og utenlandske), og det er ingen tvil om at ulver har drept i overkant av 100 barn.

Hendelsesforløpet i disse tilfellene er identisk med tidligere historiske tilfeller i Europa. Samtlige tilfeller i dagens India og historisk Europa har flere fellestrekk. For det første skjedde disse angrepene i miljøer der det nesten var total manko på villlevende byttedyr, og ulvene ble tvunget til å spise husdyr og/eller søppel.

I slike situasjoner måtte ulver naturligvis komme i nærkontakt med mennesker. Samtidig ble barn ofte brukt som gjeter. I tillegg var det utbredt fattigdom blant folk, noe som regel også eksponerer folk for økt risiko. Interessant i denne sammenheng er at villlevende byttedyrbestander generelt har økt over hele Europa. Der ulver og mennesker sameksisterer, har slike predasjonsangrep etter hvert tatt slutt.

«Tamme» ulver

Den siste kategorien ulveangrep innbefatter tilfeller der ulven har mistet respekten for mennesker gjennom tilvenning til mennesker i områder der ulven samtidig er vernet fra jakt, dvs. nasjonalparker i Nord-Amerika. I nasjonalparker i Canada har flere mennesker (spesielt barn) blitt angrepet av tilsynelatende «tamme», men villlevende ulver. I en nasjonalpark i Alaska måtte et tilrettelagt campingsted stenges fordi ville ulver begynte å oppføre seg frekt overfor mennesker på sin søk etter mat.

Her kan det også nevnes at noen episoder i Finland og Sverige i 1800-tallet sannsynligvis gjaldt tamme ulver som hadde rømt fra fangenskap. I denne sammenheng er det verdt å poengtere at i de siste årene er flere

mennesker i USA og Canada blitt drept av tamme ulver og ulvehybrider som holdes som kjæledyr. Vi har ikke sett dokumentasjon som kan fortelle oss om hvorvidt villlevende ulvehybrider er farlige for mennesker.

Slike tilfeller hører likevel til sjeldenhetene, og normalt angriper ikke ulver mennesker. For å finne fram til disse tilfellene måtte vi søke gjennom flere hundre års historisk materiale fra hele ulvens utbredelsesområde. Poenget er at ulver kan angripe og har angrepet mennesker med både skader og døden som følge.

Det som kjennetegner disse tilfellene, er at ulven(e) har vært rabies-smittet, eller har befunnet seg i områder med mangel på naturlige byttedyr. I noen tilfeller har ulven mistet sin respekt for mennesker i nasjonalparker. Vi kan trygt si at den generelle risikoen for å bli angrepet av ulv ikke er lik null, men heller ikke langt ifra – spesielt i områder der det finnes god tilgang på naturlige byttedyr og der det ikke finnes rabies. I «gamle dager» var nok situasjonen helt annerledes mange steder.

Har ulver drept mennesker i Norden?

Det finnes god dokumentasjon på at det har vært tilfeller av ulver som har utført predasjonsangrep på mennesker i det forrige århundre i Norge, Sverige og Finland. Her må det understrekes at det er omtalt andre episoder som ikke har vært undersøkt nærmere, og det

KAMP PÅ LIV OG DØD:

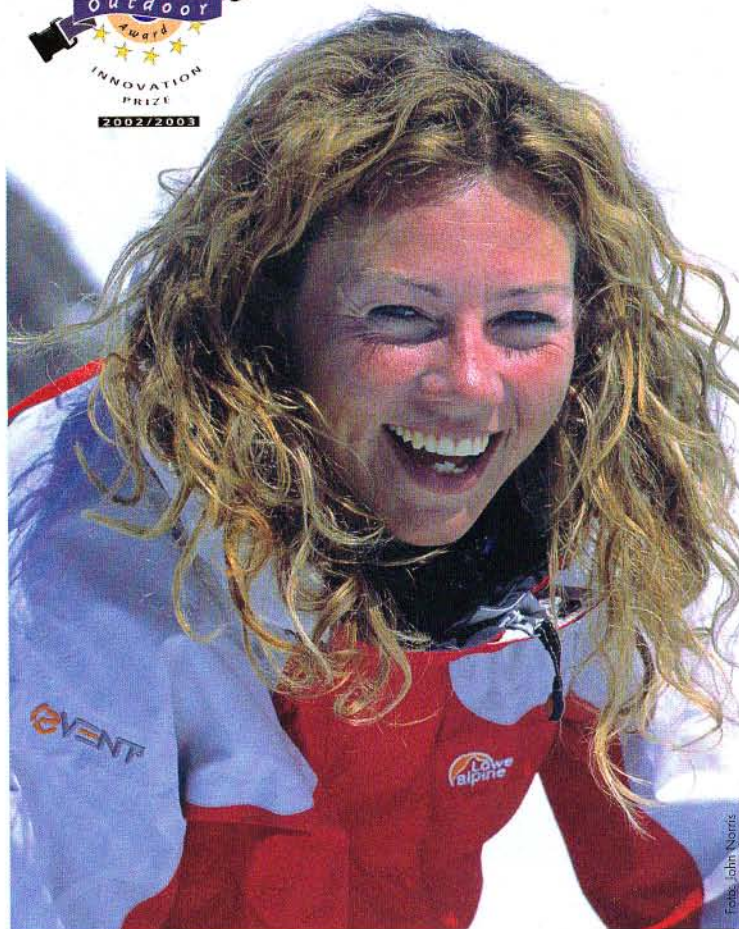
Ulver som våget seg inn blant folk i gamle dager, gikk en ublid skjebne i møte. (Fra boka «Le peur du loup» av G. Carbone, 1991)

BLANT ULVER: Menneskenes kamp mot rasende villdyr ble hyppig skildret av datidens kunstnere. (Fra boka «Le peur du loup» av G. Carbone, 1991)

Lowe Alpine leder utviklingen

FABRIC TECHNOLOGY
eVENT[®]

Ønsker du katalog?
Lowe Alpine bekledning og ryggsekker distribueres av

VERTIKAL AS

3560 Hemsedal

T: 32055250 info@vertikal.no

www.vertikal.no

FRYKTINNGYTENDE: Ulvefrykten ble vel ikke akkurat mindre ved at datidens kunstnere gjenga ulven i mer enn dobbel størrelse? (Fra boka «Le peur du loup» av G. Carbone, 1991)

er mulig at det finnes andre godt dokumenterte tilfeller i disse landene som er ennå ikke oppdaget.

For eksempel har vi kommet over ca. 25 forskjellige historier om mennesker som er blitt drept av ulver i Norge, men ingen av disse har så langt vært dokumentert på en skikkelig måte. Det eneste godt dokumenterte tilfellet gjelder en 6 år gammel jente, Anne Monsdatter og hennes 8 år gammel søster. De møtte en ulveflokk, og lille Anne ble drept av en stor ulv ved gården Vestre Arteid i Sørums (Akershus) i desember 1800.

Episoden er gjengitt i detalj i Norske Intelligens-Sedler No. 1 fra 7. januar 1801, og dødsfallet er også oppført som ulvedrap i kirkeboka. Fra Sverige viser registreringer at fire barn ble drept mellom 1727 og 1763, og 12 mennesker (11 barn og én kvinne) i 1820–1821. I den siste episoden i Gysinge ble det antatt at en enslig ulv som hadde rømt fra fangenskap, var skadevolderen. Fra Finland (inkl. Russisk Karelen, som den gangen var finsk territorium) var det en rekke episoder på 1800-tallet der mennesker ble drept av ulv.

De fleste av disse kan spores tilbake til fem ulike steder: Kaukola (1831: Åtte barn og én kvinne drept), Kernio (1836: tre barn drept), Kivennapa (1839–1859: 20 barn og én voksen drept), Tammerfors (1877: ni barn drept) og Åbo (1879–1882: mellom 22 og 35 barn drept). (V)

Villmarksliv *fakta*

Vil du vite mer?

Hvis du vil vite mer om ulvens farlighet, kan du lese: Linnell, J. D. C. & Bjerke, T. (red.). 2002. *Frykten for ulven. En tverrfaglig utredning*. NINA oppdragsmelding 722: 1–110. Rapporten er tilgjengelig på NINAs nettsider:

<http://www.nina.no/archive/nina/Publikasjoner/opdragsmelding/NINA-OM722.pdf>

Villmarksliv

JAKT OG SPORTSFISKE

LØSSALG KR 64,-

10/2003

**Norges
særeste ørret**

**KRIG
på Vidda**

**Tiurens
overmann**

...kan drepe

**Se opp for
GORE-TEX-
piratene!**

bc 707 10